

КЕЛЕСТИН СКОМОРОВСЬКИЙ, ЗАБУТИЙ ГАЛИЦЬКИЙ ПОЕТ.

Motto:

Вставайте, вставайте, сьвято буде,
Воскреснуть із мертвих Слави люде!

К. Скоморовський. 1862.

Політичне та літературне жите в Галичині в роках 1862—5 було, так сказати-б, в доволі сильному ферменті, в якому обручительне дріждже мішало що раз душе викляроване національного змаганя невеличкої, але сьвідомої громади людий, що серед політичної метушні за мало ще мали сили видвигнути свій прапор висше безідейної аспірації маститих проводирів галицького народа і його духового житя. Головне огнище літературного руху — Львів — а в ньому галицько-руська матиця занапашувала з кождим роком свою давню житєву силу тай дійшло до того, що загальні збори в 1865 році не були в силі зібрати поважнїйшого числа своїх членів, а пропаганда „Погодинської кольонїї“ опанувала вже доволі сильно тих мужів, що вели провід у тому-ж товаристві. Так отсе поважне товариство переняло на себе ролю прилюдного проповідуваня московстизму, що в попередніх роках було річию тільки приватних людий, які змагались поборювати свою опозицію, зроджену (в 1862 році) ідеями покійних наших велитнів Шевченка та Шашкевича. Орган того товариства, „Науковий зборник“, дістав ся в руки редакційної трійці проф. Я. Головацького, Петрушевича та Дідицького, а їх

заходами ідея панрусизму заціпилась як стій у тому журналі тай заколотила живо у нас понятє народности, бо зборник друкований мовою Ломоносова звав ся „руським“ та ідентифікував сесю назву з язиком „руским“. — Таке видавництво не було без впливу на тодішню інтелігенцію, що сама ще не була рішуча в літературних питаннях і гляділа на думки львівського штабу — на погляди „мужів науки“.

Не красше велось жите і на політичному полі. Ту наші „політики“, вірні своїй народній вдачі, вели точно „політику мовчання“ а хоч дехто, як Куземський та Качала, підносили голову в гору, то се був „глас вопіюшого в пустині“, — до чого причинялась і недавна минувшість революційних змагань Поляків. Вони були свідомі, що невдача їх повстаня (1863 р.) завдячуєть ся не в одному згляді руському народови Поділя, Волині і України, яких жителі не так з наказів уряду та московських підшептів вхопили за оруже, як радше з огляду на традиційні спомини свого політичного житя. З тих політичних подій виклювалась небавом в очах Поляків ідентичність українського народа з московським, з яким вони вступали до завзятої боротьби. Та наші галицькі політики не спромоглись тоді на рішучий протест проти таких поглядів; вони не виступили як слід в обороні закордонних братів, що певно вижидали їх помочи у тому згляді, як раз тоді, коли власне Москва стала голосити єдинство „русского народа“, а погодинська кольонія доспівувала ту пісоньку серед „старшої“ галицької інтелігенції та несвідомих селян. Не диво-ж проте, що вся польська преса тих часів виступила проти галицьких Русинів явно ворожо, вважаючи головними представителями їх т. зв. старшу партію, а називаючи молоду громаду народоців „маловажною“. Однак і серед „старшої братії“ були люди, що жили давними традиціями галицько-руських патріотів 48. року, що любили свій нарід, свою мову, свою країну, що в їх серцю тліла ідея покійного Маркіяна, однак не брали участи в ширшім публичнім житю, а в затишку виливали слези на невідрадну долю Галицької Руси. До таких людей належав Келестин Скоморовський, молодший брат о. Йосифа Скоморовського, пароха Березовиці великої, коло Тернополя.

Келестин Скоморовський родив ся 16 цвітня 1820 р. в селі Дашнянах, бережанського округу в Галичині. Його родителі Захар і Анна проживали у тому селі, бо його батько був там русько-католицьким священиком.

Перші науки, по тодішньому звичаю, побирав в батьківськiм домі, а опісля відвезли його до Бережан, де він ходив до народнiх шкіл і до гімназії. Келестин відзначав ся між товаришами совісною наукою та взірцевим поведенєм.

По скінченю бережанських шкіл приїхав Келестин до Львова на висшу науку. Але батько, убогий сьвященик, не міг дати синові достаточної підмоги, задля чого Келестин гірко бiдував, заробляючи собі на прожиток та на науку лекціями, і майже „у холодi і голодi“ скінчив т. зв. низшу філософію (7 і 8 кл.) та вступив до духовного семінаря у Львові. Однак тут тяжко занедужав на мелянхолію; задля сього прийшлось йому перервати теологічні студії, хоч він в третьому місяці прийшов до здоровля — але до семінаря в тому році не вертав, а займав ся власним образованєм. За той час прочитав він чимало творів російських, чеських, польських та взагалі познайомив ся з усею славянською літературою — а все те спонукало його вже тоді взяти за поетичне перо. З тих часів походять його вірші „Птиці посли“ і переклад „Ермака“. По двох роках павзи прийняли його опять до семінаря, де перебув до 1849 р. с. є до покінчення теології. В тім році оженив ся Келестин з Теклею, дочкою о. Григорія Рогодинського, сьвященика села Остапє, висьвятив ся та позістав по смерті свого тестя завідателем тої-ж парохії у скалатському окрузі. Ставши опісля парохом Остапя прожив там до своєї смерті т. є до 16 цвітня 1866 року, полишивши 4 дітий, з котрих до тепер живе 2, а з тих найстарший син Корнило є руським парохом в Новосілцях, бобрецького повіту.

Келестин як чоловік визначував ся заєдно чесним характером, широю душею та глибокою гуманністю. З його високого чола, з його чорних очий так і била висока ідея, сповита якимсь сумом задля невідрадних суспільних відносин, він заєдно сумував, тільки інколи серед своїх приятелів Русинів бував говірким, веселим, а як звелась мова на патріотизм, тоді Келестин ставав горячим, запалистим речником своїх ідей, хоч був спокійної, флегматичної вдачі.

Вже хлопцем-гімназистом вертаючи ночью з лекції а бачучи з далека огонь в домі, де мешкав директор гімназії, поспішив туди перший і розбудив усіх сплячих в домі, що вже його обняла страшна полумінь. Відтак як парох в часі тифа, що опанував село, відвідував хорих, через що сам набавив ся тої недуги — хоч лежав хорий, здвиг ся з постелі, щоб на Великдень посьвятити пасху своїм прихожанам, але сей вчинок

прискорив йому кінець його життя. — Живучи на селі, Келестин крім газдівства займав ся горячо лектурою творів визнатніших писателів, особливо німецьких, тай оставив церкві бібліотеку, зложену з яких 300 творів. Також слідив усі літературні і політичні події на галицькій Русі, хоч сам активної участі не брав в тодішньому бурливому життю. Всі свої гадки та погляди виливав на папір, — він віршував, а віршуючи доволі гарною на той час мовою плакав над долею Русі та докоряв легкою сатирою усім тим, що кидаючи рідну землю та рідну мову гляділи ясных зір в чужині. Тай не диво! Він товаришував з Іваном Вагилевичем та Іваном Гушалевичем — двома противними собі характерами, які дали йому спромогу вибрати саму середню дорогу, вимощену ідеєю Маркіяна Шашкевича.

Свою літературну діяльність розпочав 1848 р. ліричним стихотвором „Птиці-посли“, напечатаним в „Вінку“ з того-ж року. Відтак залишив писане поезій на довший час, а час посвятив на збиранє матеріялів до німецько-руського словаря, який опісля видав впорядкувавши і доповнивши його під своїм іменем Ом. Партицький (1862). За поетичне перо взяв він коло 1866 року, перевів з церковно-славянської мови Апостоли і Діяння Апостольські, а з німецького язика катехізм Леонгарда. Поетичні твори писав до 1866 р., з яких чимало поправивши приготував був за життя до друку, що мав виконатись в друкарні Білоуса в Коломиї.

Власне сея рукописна збірка, яку мав Келестин віддати до друкарні Білоуса, знаходить ся в моїх руках і я дещо з неї подаю до прилюдної відомости. Вона містить поетичні твори з р. 1863—1864, 1865. Але всіх їх є тільки 25, — отже рукопись не є повна — багато ще бракує, багато з творів в двійній редакції. Переважне їх число має релігійний характер католицької віри. Поет нарікає і жаліє, що сучасна йому суспільність забуває на Бога, на свої обовязки віри, через що Господь забуває і на Русь та не дає їй доброї долі. Однак всюди видко сильну віру, що то вже кінець мукам і недолі Русинів, бо молодше покоління спричинить ожданє Воскресенє того-ж народу, закованого в кайдани неволі.

В иньших стихотворах поет нарікає, що серед сучасної суспільности мало є людей праці для рідного поля, що „старі“ стали байдужними — „кумирами земними“ для свого народу, а давні соловії замовкли або сидять в клітках. Рідня нива заросла отже бурянам, а „половільників“ мало, тай тому до „жнив єще далеко“, бо ще й весни „не видко“. Серед суспільности

нема згоди, бо діти завели між собою сварню та в їх серцях
заляг кригою лід, а

„Сли лід лежить в серця споду,
Годі снити про свободу“.

В алегорії „мухи і діти“ жаліє, що нерозважна суспільність
змагаєть ся убити своїх пророків. А вже-ж остро виступає поет
проти всяких ренегатів, що своїй Мамі яму копають та вирікають
ся рідного слова. („Голос звона“).

Вже ті коротко зібрані мотиви поетичних творів Скоморов-
ського вказують, що се був не послідний талант, що се був
бистрий обсерватор усіх йому сучасних подій в Галичині, що хоч
не брав він активної участі в політичному житю, та ті „хмари“,
що котились з північного сходу на Галичину, його дуже непо-
коїли і він рад би їх розбити — однак за мало було сили! —
З його творів подаю тільки два.

І. ДО МОЛОДИ РІДНОЇ.

Ой молоде! цвіте ярий,
Зелен-листе на яворі,
Поглянь в сонце, поглянь в зорі
Бо там твоя Доля-Воля:
Туман з хмаров гірко-сь боре .
А на небі вся надія
Як яром на соловія,
Що' ме весной щебетати
Коло своєї рідной хати,
Не на скреплі мармор брили
Що наводят сами горе,
Що в неволи скаменіли
В неволю ся всолодили
Для родини оніміли!

В вас дримає давна Слава!
Давним горем присипана,
С-часта зором в оконце
Ци не ронит сьвітла сонце.
А як ронит, то збирайте
І у Бога просіт сьвітла
Стане й Вам, як єсть для сьвіта.
Тай тим сьвітлом-сь розгривайте
Най не криє леду свита,
Бо лед зимний туман родит —
Ой! бо серце він холодит;
Бо той ціпит душу, тіло

Тре, щоб сонце 'го розгріло,
І Дух ся там не приймає,
Де лід гору над ним має.

Любови пушку співакови,
За спасибу киньте в торбу,
„Кленусь Богом“, що окови
Сами пустят! затре охбу!...
Під стріхою наша слава!
Бо з палат уже прогнала
Молодь — Русе, — твоя справа:
Де єсть любов, там виграна!
Діти, цвіти між собою:
Згода в гадці, згода в ціли,
Бо скупленої вже силою
Великих річий доспіли!
Цвіти суть на нашій ниві
Любовою їх тре шукати
Самозрічнев підливати
А надієв — в Бога віров
Получати гадку з ділом —
То будут віки тревати!
Пушка духа, зерно віри
І відвага в рідні сили
Любов ко повзятой ціли —
Боршеб враги біса зїли,
Нім би нарід ізломили!

Март 1864.

II. ГОЛОС ЗВОНА.

Великий звон.

Вставайте, вставайте, бо вже час!
Бо сьвято, бо сьвято, буде в нас!
Та яке? та яке? та коли буде?
Та ктож то? та ктож то? голосив его?
Та коли? та коли? становив его?
Та же Бог, та же бог обіцяв его!
Та же Бог, та же бог становив его!
— — — — — вже давно!
Таже вже, таже вже вечерня була.
Надойшла, надойшла вже утрєня —
Якеж то? якеж то сьвято буде?
Воскреснуть, воскреснуть та всі люде!
Вставайте, вставайте! бо вже час!
Вже будит нас голос, що єсть в нас!

---

¹⁾ Оханє.

Менші звони.

Вставайте братя на голос звона
Вже ся продерла очей заслона,
Уже, плінячий ворог мраки вмер!
Уже дух сіти темряви продер!
Уже, вже покути — час гніву-сь кінчит
Що на нас за гріхи праотец¹⁾ тяжит,
Вже годі надовше-сь — царити врагу
Бо дух вже начина гасити спрагу
Начав вже тужити, чо' довго бажав,
Вже стати раз хоче, бо довго лежав!
А ктож службу буде правив?
Кто молитов научит?
Хоть повстане дух заспалий,
Ктож го далій укріпит? —
„Кто дав духа — той поможе“.
Вставайте братя — лиш в імя Боже;
Он батько! — Бог батько поможе нам,
Но збити не дайтесь з товку врагам,
Бо ворог облудний лестю жие
Оманит, обдурит, з думки зібе.
Не вірте врагови — его слугам!
Но вірте звонови, що кличе д' нам:
„Вставайте! Вставайте! Сьвято буде!
„Воскреснуть із мертвих Слави люде!“

Перезвон.

На погибель врагам слави
Безголове врагам „мами“
Таким дітем, що їдь їли
І ще других нев троїли,
Що продают за гроші маму
Сами собі копают яму;
Біда вам тут і там,
Біда вам сини виродні —
Станете ся кари годні —
Осудит вас сьвіта звін,
Совісти вашой гомін!
Бодай такий з міра пропав,
Що сам мамі яму копав!
Що не слухав ей науки
З серця випер красні звуки
Якими го колисала
До розуму проводжала,
Що сам в бранці маму дав,

¹⁾ Праотців, стара форма.

Себе в вражу свиту вбрав,
Бог-дай з межі нас пропав!
Що навчив як кров ей сати
Сьвіжою кровці добувати
На ей стогни тикав уха
Мружив очи — відвертав ся!
„Як тяженька твоя мука“,
А в кутї ей наругав ся.
Таких песі-синів доста
Що то звуть ся „ревнителї“,
Най вас колька сколе зпроста
Би-сьте не встали з постелї —
Дай то Боже справедливий!
О! Всїх вас лихо спогонит
Як звін слави піснь зазвонит!

Вже з тих двох стихотворів можна заключити про красу мови та гладкий вірш, розуміть ся — судячи по обставинам та часї, коли Келистин виступає на полі літературної діяльності.

У Львові, в січні 1908.

